

DE NIEUWE TONEELBIBLIOTHEEK

Deze tekst is afkomstig van de online bibliotheek op www.denieuwetoneelbibliotheek.nl.

De rechten, inclusief en met name de rechten voor uitvoering, liggen voor alle teksten bij de auteur en het is dan ook verplicht om voor elke vorm van uitvoering toestemming bij de betreffende schrijver aan te vragen. Voor elke schrijver is het van groot belang om te weten of zijn teksten worden uitgevoerd, dus neem alstublieft bij elke lezing, encenering, bespreking in het onderwijs e.d. even contact op met de auteur! Het contact adres voor deze tekst is:

Schrijver	Joachim Robbrecht
Titel	Crashtest Ibsen 1 â€“ Volksvijand
Jaar	2014
Uitvoering	NNT / Sarah Moeremans

Copyright (C) 2014 by Joachim Robbrecht

Joachim Robbrecht

Crashtest

Ibsen 2

Volksvijand

Personages

dokter stockmann   *klokkenluidende arts en dramaqueen*
katrien stockmann   *zijn negentiende eeuwse levensgezellin*
petra stockmann   *hun militante dochter*
peter stockmann   *broer van de dokter en fictieve burgervader*
knut hovstad   *mislukt toneelschrijver, hoofdredacteur van 'Volksbladet'*
billing   *ook 'wanna be'-schrijfmarionet*
aslaksen   *drukker en seismograaf van de geweldige meerderheid*

zwijgende massa in 3 categorieën: micro-organismen, fictieve stedelingen, publiek

In de eerste opvoering van deze tekst worden verschillende rollen gespeeld door dezelfde acteur. Daar wordt in de tekst soms naar verwezen : Petra Stockmann en Billing worden gespeeld door één actrice en Katrien Stockmann en Aslaksen ook.

eerste bedrijf

MEVROUW STOCKMANN

Goeienavond. Ja, jammer dat u er bent en de rust komt verstoren! Wij arme personages moeten weer als aas dienen voor de gulzige vis op zoek naar een dramatische prooi! En dat terwijl wij hier net lekker gematigd bij elkaar zitten te recreëren. Het leven ging zijn gangetje, en nu bent u er weer en verwacht spektakel.

HOVSTAD

U kunt beter gaan voor u goed en wel aangekomen bent, want hier in dit Noorse provinciestedje in 1882, dat zich net opgewerkt heeft tot wellnessresort, valt echt nauwelijks iets te beleven. Zeker nu in het voorseizoen, waarin we nog halsreikend naar de badgasten uitkijken. Dat is trouwens ook voor ons, de lokale pers, een groot probleem dat hier nooit problemen zijn, die eeuwigdurende komkommertijd.

BILLING

Juist daarom heeft het journalistieke personage dat ik representeer zoveel stress, want er is niks ergers voor een journalist – en dat geldt trouwens ook voor een personage – dan niet weten wat te vertellen. Ik overwerk mij aan het wachten op een grote vis. Hier moet toch vroeg of laat iets gebeuren! Ook hier, in deze theatrale uithoek van Noorwegen, genesteld tegen de flanken van een fjord met zijn huisjes van verweerde planken, moet zich toch IETS afspelen.

MEVROUW STOCKMANN

Mag ik u voorstellen: meneer Billing, idealist, revolutionair en technisch werkeloze schrijfmarionet bij *Volksbladet*, de lokale krant waarvan meneer Hovstad hier de hoofdredacteur speelt.

BILLING

Het kan toch niet voor niets zijn dat hier zoveel water is?

HOVSTAD

Dit ingeslapen Noorse stadje ziet er alles behalve een journalistieke goudmijn uit... water, water, overal zacht klotsend waaaaaater...

BILLING

Maar uit dit doorzichtige goud moet toch vroeg of laat een grote glinsterende vis aan de oppervlakte opduiken? Een haai bijvoorbeeld of een tsunami?

Daarom besta ik toch als mens, omdat zich iets rond mij zou afspelen waarin ik zelf ook een historische rol kan spelen... een tsunami of een revolutionaire lente bijvoorbeeld.

MEVROUW STOCKMANN

Wel meneer Billing, dat komt supergoed uit, want hier is, als avontuurlijke ramptoeristen, een publiek met de deur in huis komen vallen.

HOVSTAD

Ja en die willen *En Folkefiende* van Henrik Ibsen zien en laat dat zich nu !
toevallig! in onze stad afspelen precies in dit jaar – 1882 – en op deze vroege lentedag. Eindelijk weer kunstmatig leven in de brouwerij! Oh ja, vergeet u alstublieft vooral niet zich in te beelden dat wij nu Noors spreken. Maar wacht even... waar heb ik mijn moderne jasje nu gelaten?

BILLING

Ja en mijn sneakers, want als journalist uit 1882 willen we er natuurlijk wel nog-altijd-actueel uit zien.

MEVROUW STOCKMANN

Ja, jij bent razend actueel en ik gewoon huisvrouw, daarom zit dit journaal in het eerste bedrijf op een doordeweekse avond aan mijn gastvrije tafel, want mijn man Thomas Stockmann speelt doktertje en niet alleen met mij – nee –

de hele stad mest hij vet! In de ban van een negentiende eeuwse gezondheidsideaal.

BILLING EN HOVSTAD

Vlees en Toddy! Hoera! Leve dokter Stockmann!

HOVSTAD

Toddy, als ik dat even in een informatief kadertje mag toelichten, is niks anders anders dan grog op basis van whiskey en wordt geacht de griep weg te houden.

Dokter Stockmann is er aan verslingerd. (*doet 'zuiplap' gebaar*)

MEVROUW STOCKMANN

Maar hij is er dus even niet, onze medicinale klokkenluider maakt een *after dinner walk* met de kids. Dus zit ik opgescheept met de gasten.

BURGEMEESTER

Ja, want de burgemeester van dit Noorse negentiende eeuwse provinciestadje komt ook langs.

MEVROUW STOCKMANN

(*stelt de burgemeester voor*) Peter, Thomas' broer!

BURGEMEESTER

Dat ook ja, maar vooral in de hoedanigheid van burgemeester ten tonele.

MEVROUW STOCKMANN

Ja, vooral in de hoedanigheid van volksmenner, verpersoonlijking van de éénzame hoogte en grote broer ten tonele! Hongertje?

BURGEMEESTER

Op dit uur? Ik kan me niet voorstellen dat dat gezond is!

HOVSTAD

Ik wel, maar ook ik ben eigenlijk helemaal niet gekomen om te eten, maar om de nieuwe bijdrage van de dokter aan de *Volksbladet* te bespreken.

BURGEMEESTER

Alweer een artikel! Alweer een artikel

MEVROUW STOCKMANN

Maar een klein hapje, Peter!

HOVSTAD

Ja! De dokter heeft alweer een artikel...

BURGEMEESTER

Alweer een artikel?

HOVSTAD

...ja, geschreven voor onze *Volks-bladet*, die op weinig bijval van de regerende elites mag rekenen.

BURGEMEESTER

Al-weer een ar-tie-ke!?

HOVSTAD

Nee geen artikel! Een *long-read*! Kwaliteitsmedia! Over het wellnessbad, de baden...

BURGEMEESTER

Een artikel over het bad? De *Waterworlds*...

HOVSTAD

Een *long-read* over ons plaatselijke *Health & Wellness Center*... de baden... want de lente en de eerste badgasten komen er aan en de dokter wil met klokluide stem – en wetenschappelijk verantwoord – de baden aanbevelen in onze krant!

BURGEMEESTER

In uw 'krant' – die alleen kan voortbestaan, dankzij de constructieve sfeer en de geest van openheid die in onze stad heerst... die op zich weer te danken is aan de welvaart die op zich weer te danken is aan de baden – sinds kort de economische slagader van de stad, de redding van de stad. *Health and Wellness* in de breedste zin van het woord.

HOVSTAD

Wat op zich weer te danken is aan de geniale dokter, uw broer, die het brein achter de baden speelt.

BURGEMEESTER

Wat zeg je?

MEVROUW STOCKMANN

Uw biefstuk wordt koud meneer Hovstad!

BILLING

Vlees en Toddy! Hoera!

HOVSTAD

Ik zei '... het brein achter de baden was'.

BURGEMEESTER

Wie was?

HOVSTAD

Uw broer...

BURGEMEESTER

samen met...

HOVSTAD

U.

BURGEMEESTER

Aha, want we kunnen wel overborrelen als een warmwaterbron van de leuke ideeën en dolle voorstellen meneer Hovstad, maar voor de eerste badgast hier het water ingegleden is, zijn er heel wat hobbeltjes genomen.

HOVSTAD

En niet in de laatste plaats door u.

BURGEMEESTER

Niet in de laatste plaats door mij.

HOVSTAD

Dat zeg ik en trek mij terug aan de eettafel in de hoop niet langer onbedoeld op de lange tenen van de gevestigde macht te trappen.

BURGEMEESTER

Dorpspomp! Leutermajoor! Vanochtend zag ik dat ze aan de haven de vis aan het verpakken waren in je krant! En het was niet die van gisteren!

MEVROUW STOCKMANN

Maar gelukkig! Nog voor ik Hovstad naar de tafel geloodst heb, galmt de stem van mijn man door het vertrek.

DOKTER

Kaaaaatrien! Zet de Toddy klaar!

BURGEMEESTER

Toddy ook al...

DOKTER

Ik kom op en binnen en ik niet alleen, want onze twee zonen, Eilif en Morten, loods ik ook weer de veilige thuishaven binnen! De jonge generatie, hongerig alweer! Nee, ik ben niet gek, 't is toch theater, je ziet ze niet maar ze zijn er wel, in de verbeelding!

MEVROUW STOCKMANN

En je broer is er ook.

DOKTER

Ja, die is er ook, weet ik, maar ik zag 'm even niet staan, dat heeft Ibsen er zo ingeschreven, kwestie van meteen duidelijk te maken hoe de vork in de steel zit. Eerst valse noot aanslaan en dan meteen door naar de volgende blunder, namelijk de oren van zijn kop lullen.

MEVROUW STOCKMANN

Nog een hapje eten, Eilif? Morten, stukje vlees?

DOKTER

Zie ze aanvallen, Peter, mijn twee zonen... bergen eten kunnen ze verzwelgen. Dat moet ze ook! Zij zijn de toekomst, vers bloed, sociaal kapitaal, kanonnevlees. 1882 rules! En dit is maar het begin! Wat een waanzinnige tijd om in te leven! Alsof om je heen een hele nieuwe wereld wordt opgebouwd! We hebben alles! We eten elke avond vlees! Tafelkleed en lampekappen! Luxe! Het kapitalisme ziet er nog zo onschuldig uit! Ik verdien bijna even veel als ik uitgeef! Peter! Ik moet, ik kan niet anders dan al deze fantastische, ambitieuze en gedreven mensen, liberale pro-actieve geesten alles te geven wat ik kan. Dat wordt wat als zij straks de boel gaan opstoken.

BURGEMEESTER

Opstoken? Moet er iets opgestookt?

DOKTER

Dat is niet aan ons ouwe droefstoeters om daarover te oordelen.

BURGEMEESTER

Droefstoeters?

DOKTER

Zo iemand als Hovstad, die zou je eigenlijk eens beter moeten leren kennen.

Journalist! Beroep met toekomstperspectieven!

BURGEMEESTER

Ja, hij vertelde me dat hij weer een artikel van je gaat plaatsen.

DOKTER

Een artikel? Van mij?

BURGEMEESTER

Het aanbevelingsartikel over de baden.

DOKTER

Oh dat, mijn *long-read*! Nee, ja dat weet ik nog zo niet of ik...

BURGEMEESTER

Dat moet hij plaatsen! Nu de lente eraan zit te komen... het ideale moment.
Hoe meer zieken, hoe meer vreugd!

DOKTER

Ja, onder normale omstandigheden.

BURGEMEESTER

Ja hoezo, zijn de omstandigheden dan ab-normaal?

DOKTER

Katastrofaal abnormaal – of compleet normaal. Misschien beeld ik het me
allemaal gewoon in. – Katrien, is de postbode al geweest?

BURGEMEESTER

Klinkt mysterieus allemaal.

DOKTER

Ja, om de spanning een beetje op te voeren, ons leven is net gekaapt door een
toneelschrijver. Nu dobberen we rond op de grote oceaan der verbeelding.
Hellep! Nee, sorry, ik kan er gewoon nog geen uitsluitel over geven.

BURGEMEESTER

Als je maar tijdig aan mij rapporteert. Als bestuursvoorzitter van de baden heb
ik geloof ik alle recht om te horen te krijgen...

DOKTER

En ik heb als hoofdarts aan de baden, geloof ik, ook alle recht om... Kom,
zullen we ruzie maken? Dat is goed voor de sfeer... hebben de mensen iets te
zien en Billing en Hovstad hier al een scoop!

BURGEMEESTER

Ruzie maken? Ik ben de laatste die zin heeft om hier *en plein publique* ruzie te
maken. Maar ik wil je wel verzoeken om de procedureregels te volgen...

DOKTER

Jaja, de procedureregels.

BURGEMEESTER

...en je superieuren dusdanig te briefen dat hun informatiepositie niet in het gedrang komt. Ik eis transparantie en geen achterbaks gedoe.

DOKTER

Achterbaks gedoe, Peter?

BURGEMEESTER

Je ziekelijke gewoonte! Thomas!

Een individu dat iets wil betekenen voor zijn gemeenschap moet zich ook dienstbaar jegens die gemeenschap opstellen.

DOKTER

Okay, maar waarom kom je dit aan mij vertellen?

BURGEMEESTER

Die vraag, is nu precies de kern van jouw probleem. En dat is precies waarom je op een dag tegen de lamp zal lopen! Baaaam!

MEVROUW STOCKMANN

En de burgemeester slaat de deur achter zich dicht...

BURGEMEESTER

Baaaam!

MEVROUW STOCKMANN

...en is weg. De ingebeelde gasten, mijn zoons en mijn man ploffen neer in de salon. Er wordt gedronken, gerookt en gekletst. De burgemeester wordt als éénzame droeftoeter weggezet en dan komt ook nog onze lieve dochter binnen van een vermoeiende dag op school.

PETRA

Hehe! Niks vermoeienders dan een hele dag kinderen leugens inlepelen om ze voor te bereiden op de grote leugen die maatschappij heet.

HOVSTAD

Niks seksiejer dan een intelligente militante vrouw met een zware openingszin.

MEVROUW STOCKMANN

Een hapje eten? Toddy?

HOVSTAD

Wanneer kom je voor de krant werken, Petra?

PETRA

Maar voor ik het vergeet – ik kwam de postbode vanochtend tegen – hij gaf me deze brief voor papa! – Waarop papa de brief uit mijn handen grist en meteen naar zijn bureau verdwijnt.

MEVROUW STOCKMANN

En... oh nee, motorisch moment! Gaat in zijn bureau – leest de brief – drie twee één stormt het bureau weer uit.

DOKTER

Ik wist het! Katrien, ik wist het! Dit is een waanzinnige ontdekking! Een ontdekking! Ik wist het! Dat Peter nu al weg is! Ik wist het. Nu zal je kunnen schrijven, Hovstad, in dat volksblaadje van je! Nu zullen ze iets hebben om over te kletsen in de stad! Haha! Jaja, we vormen ons een mening, maar we zijn blind zijn als mollen! Onze stad een kuuroord... lekker lui... gewoon genieten... snel weer beter... puur natuur... helende kracht... het zuivere water... En weet je wat het is? Hovstad, WEET je wat het is? Zuiver vergif! Kraaknette katastrofe! De baden zijn een gevaar voor de volksgezondheid!

HOVSTAD

Ik schrik. De baden? ...het kloppende hart van onze stad? Het zenuwcentrum van de lokale economie? De slagader van ons leven? Een gevaar voor de volksge...?

DOKTER

Een voorgeborchte... een pesthol, zeg ik... het water is geïnfecteerd door het afvalwater van de leerlooierij boven in Molledal. Het zit vol micro-organismen, infusiediertjes. We maken onze gasten ziek. Ik constateerde een onverklaarbare toename typheuze en gastrische aandoeningen!

MEVROUW STOCKMANN

Maar waarom heb je dat niet eerder gezegd?

DOKTER

Ik kon het toch niet rondbazuinen voor ik onomstotelijk bewijs had! Ik ben toch niet gek? Ben ik gek? Nee! Maar nu heb ik onomstotelijk bewijs uit het lab van dokter Henrik Ibsen! Vanaf morgen gaan we de vuile was buitenhangen! Haha, ze wilden niet naar me luisteren. Ik schreef er al tegen toen ze begonnen te bouwen. Maar toen wou niemand naar me luisteren. Niemand wilde naar me luisteren. Maar nu zullen ze zien. Horen en zien! DAT ik gelijk had! Hoera! Ik wist het! De ontdekking! Ze zullen alles moeten openbreken, alle waterleidingen moeten herleggen! Het rapport naar het bestuur van de baden had ik – natuurlijk – al voorbereid! Postzegel erop en weg!

HOVSTAD

En mag ik het alvast *twitteren*?

DOKTER

Twitteren! WhatsAppen! Skypen,
Facebooken, LinkedInnen, Yammeren, Evernoten, Instagrammen, Googlen,
flessenposten,
en zelfs face-to-face rondleuteren! Meneer Hovstad! Gefeliciteerd, u heeft een megascoop!

HOVSTAD

Een grote vis! Vanaf morgen bent u een ster! Een held! Verdient hij niet een paar veren in zijn reet? Toch een belangrijke ontdekking zeker? Applaus!

DOKTER

Och Och Och ochoch! Dokter Stockmann heeft alleen maar zijn plicht gedaan.
Niks meer.

HOVSTAD

Van zijn plicht doen kunnen we geen journalistiek brood bakken meneer Stockmann. Mij schieten de woorden ‘integer’ en ‘klokkenluider’ plotseling te binnen!

DOKTER

Ja daar kan hij zich wel in vinden, de dokter! Dat is geen karaktermoord!

MEVROUW STOCKMANN

Uw veren beginnen zijn ego al te strelen! Meneer Hovstad, kijk, hij straalt helemaal.

PETRA

‘Witgewassen leugen’ is de woordcombinatie die mij te binnen schiet.

HOVSTAD

Oh ja da’s mooi! ‘Witgewassen leugen’. Misschien iets voor een column van uw hand?

allen Prachtig! Witgewassen leugens, hoera! Zonneklaar, hoera! Natuurlijk charisma, (*klap klap klap*) korte metten maken met, boven tafel komen! Hoera!

Feiten feiten feiten, de zon niet mogen zien... Hoera! Hoera! (*klap klap klap*)

Toddy! Hoera!

MEVROUW STOCKMANN

Zo, en nu gaat het hele gezelschap genieten van de zonsondergang boven de fjord want de dramatische spanningsboog kan niet altijd gespannen staan. We snuiven de zeelucht op en dwalen met onze gedachten over de kalm klotsende wateren.

HOVSTAD

En wij journalisten trekken ons vlijtig terug achter onze negentiende eeuwse typmachines, want de realiteit heeft ons fictieve Noorse stadje nu eindelijk ingehaald en daar spinnen wij graag garen bij terwijl het ijzer nog heet is.

DOKTER

Ik wist het! Ik wist het!

PETRA

Maar kijk daar! Onder het wateroppervlak broeit iets.

DOKTER

Micro-organismen! Bacterieën! Infusiediertjes!

PETRA

Nee, nog iets anders. Ik weet niet wat het is. Ik ruik... Ik ruik... bloed?

(basso ostinato van Jaws... 'tum tum tum tum tumtumtumtum')

tweede bedrijf

MEVROUW STOCKMANN

En de volgende ochtend worden we wakker in het tweede bedrijf!

DOKTER

En de vuile was van de *Waterworlds* hangt te wapperen in de sociale media!

Hoera!

PETRA

Zijn er eigenlijk asociale media?

MEVROUW STOCKMANN

De verschrikkelijke waarheid verspreidt een kwalijke geur over de hele stad...

@ dokter Stockmann wil renovatie waterleidingen, #micro-organismen door #verontreiniging leerlooierijen.

PETRA

Retweet, retweet, retweet!

MEVROUW STOCKMANN

Maar onze lieve medeburgers schijnen het niet te ruiken, horen of te zien.

PETRA

Is dit nu de spreekwoordelijke stilte voor de storm?!

DOKTER

Storm? In een glas water misschien, want nu we weten hoe de vork in de steel zit, moeten de verantwoordelijke bestuurslagen hun maatregelen nemen.

PETRA

Je bedoelt je broer.

DOKTER

Ja mijn 'grote' broer, maar toch vooral in de hoedanigheid van 'burgemeester' ten tonele, die neemt maatregelen en dan zijn we in *no time* vanalles af.

PETRA

Dit gaat hij je niet in dank afnemen... dat jij 'het ontdekt' hebt.

DOKTER

Dank of stank, nu ik mijn plicht jegens het sociale heb gedaan, pak ik mijn hengel en ga lekker asociaal chillen aan de kade. Sorry, vandaag geen drama! Doei!

MEVROUW STOCKMANN

Maar het is toch gek, Thomas! Je bericht wordt niet opgepikt! En dat in het begin van een tweede bedrijf, terwijl je de protagonist bent. Ik vertrouw het niet! Wat is de auteur met ons van plan? En waarom krijgen we geen regie-aanwijzingen? Ruikt u het niet? vroeg ik aan de bakker vanochtend en hij rook NIKS behalve zijn vers gebakken brood.

PETRA

Maar de zweetlucht die samen met meneer Hovstad komt aanwaaien, die ruiken we wel.

HOVSTAD

Ja want Hovstad heeft de hele nacht zijn fictieve hoofd gebroken. (*De dokter maakt aanstalten om te gaan vissen.*) Ehm, waar gaat u heen?

DOKTER

Vissen, nu ik mijn plicht jegens de maatschappij heb verricht, ga ik genieten...

HOVSTAD

Vissen? Nu op dit uur? Het uur van de waarheid? Uw bericht wordt niet opgepikt en u gaat vissen? Ik pijnig de hele nacht door mijn hersenen over uw 'ontdekking'...

DOKTER

Ja maar u heeft toch alle informatie.

HOVSTAD

Ja dokter, 'informatie', maar wat ik nodig heb is een verhaal, uw verhaal, want daar wil ik een niet onbelangrijke rol in spelen. Ziet u niet dat alle ogen als camera's op u gericht staan in dit laatnegentiende eeuwse *big brother* verhaal?

MEVROUW STOCKMANN

Dat is wat ik hem ook zeg, meneer Hovstad, wij moeten hier zelf een dramaturgie in ons alledaagse krijgen... want daarbuiten is er niemand die voor ons de beelden tot een verhaal knipt. Dat gaat toch niet dat we hier informatie in het rond strooien en dat er dan vervolgens niet toegehapt wordt!

Überhaupt geen interactie! Geen chemie!

PETRA

Mama, niet weer alles opkloppen.

MEVROUW STOCKMANN

Opkloppen? Ik wil helemaal niks opkloppen. Het liefst had ik de hele situatie met de huisvrouwenmantel der liefde toegedekt maar nu maak ik me gewoon zorgen dat niemand zich hier zorgen maakt. Dat kan immers nooit goed aflopen.

DOKTER

Mijn verhaal is kort, droog en éénvoudig meneer Hovstad, dat er micro-organismen gevonden zijn in het water van onze Waterwolds die bij de patiënten gastritische en tyfeuze aandoeningen veroorzaken.

HOVSTAD

Jaja, 'micro-organismen' en dat moet inslaan als een bom?

DOKTER

Ik zeg toch niet dat het moet inslaan als een bom? Ik zeg dat de waterleidingen moeten verlegd worden zodat we het water...

HOVSTAD

!Moeras! is het sleutelwoord dokter.

DOKTER

Het moeras boven in het Moledal is inderdaad verontreinigd...

HOVSTAD

Moeras! Moeras! MOE-OE-OE ras ras ras ras. Moerras. Moerras. MOER RAS. Ik heb er de hele nacht over nagedacht dokter. Moeras!

DOKTER

Het moeras, boven in het Molledal is verontreinigd.

HOVSTAD

Het moeras boven in het Molledal? Dat is toch maar een metafoor dokter, een poëtisch kapstokje. In de fictieve werkelijkheid steekt onze hele stad in Ht moeras, een verstikkend moeras van dikke stinkende bestuurslagen: ambtenaren...

DOKTER

't Zijn toch niet alleen de ambtenaren die...

HOVSTAD

Ambtenaren, adviseurs, ambassadeurs, analisten, technocraten, postjesjagers, stromannen, bestuurskundige brokpiloten, kortom de hele elitaire stinkzooi!

MEVROUW STOCKMANN

Wat u daar van onze stad ophangt is een heel ander beeld dan het postkaartje dat de badgasten normaliter wegsturen.

HOVSTAD

Beeldvorming inderdaad, mevrouw Stockmann, is mijn passie. En daarom zeg ik tegen uw man, dat zijn informatie jammer genoeg geen beeld vormt. Uw katastrofe is onzichtbaar! Micro-wat zeg je? Het betekent niks! Nee: wat is er gebeurd? Wie heeft het gedaan? En wat betekent het voor mij?

Dat vraagt het publiek zich af. *naar publiek* Toch?

DOKTER

Onderschat het publiek niet, meneer Hovstad.

HOVSTAD

In tegendeel, ik schat het ten zeerste en daarom wil ik ook geen half werk leveren!

MEVROUW STOCKMANN

Over welk publiek spreken we nu eigenlijk? Over uw lezerspubliek van *Volksbladet* 1882 of over ons publiek hier en nu? We zijn nog maar net begonnen en ik kan nu al niet meer volgen. Aaaarg...

(af)

HOVSTAD

Ik ga uw katastrofe een gezicht geven, dokter! Namelijk dat van het veelkoppige monster dat de bestuurlijke elites zijn.

DOKTER

Maar dat zijn toch juist de mensen met het hoger in-zicht in plaats van het katastrofale ge-zicht?

HOVSTAD

Waar was dat inzicht toen de waterleiding gelegd werd?

DOKTER

Ja nee, daar is toen heel even gefaald.

HOVSTAD

Faliekant gefaald hebben ze en daarom wil ik deze situatie helemaal uitmelken! De mythe van de onfeilbaarheid van onze autoriteiten moet onderuit geschopt worden om vervolgens een warm pleidooi voor populisme te houden, hier in 1882, toen men nog niet geteisterd was door de grote decepties van de twintigste eeuw, toen de aardkloot nog geen dorp was maar een klein Noors provinciestadje wel de wereld kon betekenen.

DOKTER

Doet u vooral wat u niet laten kunt, zolang u de waarheid maar geen geweld aan doet.

HOVSTAD

De waarheid is, dokter, de waarheid is... tum tum tum tum
tumtumtumtumtumtum... dat onze hele maatschappij ziek is! En het zijn niet
de micro-organismen die ons ziek maken, nee...

DOKTER

Het laboratoriumonderzoek wijst er nochtans wel...

HOVSTAD

Nee, die infusiedierts zijn slechts een symptoom van een veel grotere
ziektebron, te weten: de verwaandheid van de regerende klasse. (*Vanaf hier al,
tracht Aslaksen enige aandacht te trekken.*) En ik wil, ik zie het als mijn taak om
niet alleen maar de symptomen te bestrijden maar de hele kwaal uit te roeien!

DOKTER

Hoe wilt u dat dan...

HOVSTAD

Daar kan u als arts toch niet tegen zijn? Stinkende heelmeeesters maken immers
zalvende wonden. Pas als de onderklasse medezeggenschap zal hebben in het
bestuur geef ik onze patiënt het vooruitzicht op een voorzichtig herstel. Dat is
uw verhaal!

DOKTER

Tja als u zich zo overtuigend metaforisch uitdrukt. (*Hij merkt Aslaksen op.*)

Meneer Aslaksen, kan ik iets voor u doen?

ASLAKSEN

Nee, nee, let vooral niet op mij, ga maar door. Ik wilde niet, maar ik moest
opkomen.

HOVSTAD

Wij zijn hier in een vertrouwelijk gesprek.

ASLAKSEN

(wijst naar het publiek) Vertrouwelijk, dat zal moeilijk gaan. Maar doe maar alsof ik er niet ben. Ik heb het gezegd, ik zei, het is 132 jaar na de niet waargebeurde feiten... als u dit verhaal per se nog een keer wil opkoken, goed, maar dan zonder mij. Schrap mij, alsjeblieft, schrap mij! Maar dat ging niet! U bent veel te belangrijk. U REPRESENTEERT DE HELE BEZITTERIGE MIDDENKLASSE! U OP UW EENTJE! Ik wilde liever alles diplomatiek achter de schermen regelen. Maar nee... ik moet mijn stem verheffen tot op de laatste rij, zeiden ze. Naar 't schijnt wil de dokter de waterleidingen in de stad verbeteren. Vandaar dat ik hier sta, om in naam van de hele bezitterige klasse dus, ik ben namelijk, in het stuk ook onder andere directeur van de vereniging van huiseigenaren, mijn steun te betuigen aan de dokter voor zijn project.

DOKTER

Euh voor mijn part kunnen we die omweg overslaan, kruip maar terug in de huid van mijn vrouw. Ik denk dat het echt niet nodig zal zijn om...

ASLAKSEN

Met alle respect, dokter, ik speel zeer graag uw vrouw, maar zoals u weet, zijn de lokale politici, hoe zal ik het zeggen, niet de meest flexibele, pientere, niet de snelste geesten...

HOVSTAD

Ja, anders waren het ook geen 'lokale' politici.

ASLAKSEN

En daarom lijkt het me, als directeur van de vereniging van huiseigenaren, voorzitter van de club van kleinaandeelhouders en daarnaast ook ambassadeur van de raad voor normen en waarden, nuttig u erop te wijzen dat u de steun van de overweldigende meerderheid van de burgers hebt. De gewone man staat als één blok achter u.

DOKTER

Ik denk niet dat het...

ASLAKSEN

Als een blok! En daarom lijkt het ons, let op, ik wik mijn woorden, niet onverstandig om vanuit deze belangen-groepen enige druk uit te oefenen op de gevestigde macht.

DOKTER

Ja, ik weet niet hoe u dat voor zich ziet...

ASLAKSEN

Met alle respect, als ik mag uitpraten dokter... het is niet mijn schuld dat mijn claus nog niet ten einde is... ik heb mij ook niet geschreven. Befehl ist... u weet wel. We zouden een blijk van waardering voor uw ontdekking of een klein opiniestuk willen publiceren, een lezersbrief, of misschien zelfs een voorzichtig geformuleerde petitie... iets dergelijks. Alles extreem diplomatiek natuurlijk. U weet dat ik als ambassadeur van de normen en waarden mij absoluut geen bruskerende uitdrukkingen kan permitteren.

DOKTER

Ik voel mij zeer vereerd maar ik...

ASLAKSEN

Dokter, ons stedelijk klimaat kan absoluut een boost gebruiken. Dokter u weet wel, de verkoopbaarheid van de huizen, de kleine winstmarges van de horeca-aangelegenheden etcetera. Allemaal goede redenen om met de overweldigende meerderheid van de bevolking als één blok achter uw plannen te staan. En dat willen wij, diplomatiek geformuleerd, aan onze bestuurders...

HOVSTAD

Ja en of ze het nu prettig vinden of niet...

ASLAKSEN

Neeeeeee! We mogen absoluut niemand krenken! Anders krijgen we er geen beweging in. Het politieke spel heeft zo zijn regels. U weet, dokter, hoe lang de tenen van de overheid kunnen zijn. Uw broer de burgemeester... Met alle

respect, dé manier is volgens mij, om niet de anderen op hun falen te wijzen, maar door u een kleine hulde te brengen te laten zien dat wij uw plannen ondersteunen.

DOKTER

Nogmaals, ik zie absoluut geen reden voor zo een grootscheepse actie, maar ik ben natuurlijk zeer vereerd dat de overweldigende meerderheid als één blok aan mijn been hangt. Vereerd en verheugd! Glaasje toddy misschien?

ASLAKSEN

Euhm nee, mijn personage drinkt niet, geen alcohol tenminste.

DOKTER

Kom kom, om het te vieren? Toddy of anders een biertje?

ASLAKSEN

Met alle respect, ik heb genoeg gepraat en schitter liever door afwezigheid.

(gaat af)

HOVSTAD

Dokter, heeft u het geroken? Die man zit er tot aan de lippen in... in het moeras. Die tekst die uit zijn mond rolt...

DOKTER

Hoeho, dat waren toch wijze wooh...

HOVSTAD

Flauw geklets! Hielenlikkerij van de gevestigde orde. Schijt in zijn broek!

DOKTER

Hij speelde toch eigenlijk gewoon dat hij mij goed gezind was.

HOVSTAD

Dat achterbakse gedoe, dokter, maar ziet u dat dan niet?... dat is toch niks anders dan die micro-organismen van u of een verband op een dooretterende wond? Dat is toch niet de manier! Nee, we moeten de macht omverwerpen! Klare taal als helder water... uw verhaal! Hoe u al van begin af aan heeft

gezegd, dat... en hoe de autoriteiten uw plannen uit kortzichtigheid en winstbejag hebben verdraaid. Hoe die hele compromiscultuur ons sociale immuunsysteem aantast! Dat is uw verhaal!

DOKTER

Volgens mij, meneer Hovstad, moet ik eerst even met mijn broer praten.

HOVSTAD

Doet u dat, dokter, maar als uw broer nu weer komt dwarsliggen, dan gaat...

DOKTER

Dwarsliggen? Hij gaat niet dwars...

HOVSTAD

Maar 'als' dokter, 'als'...

DOKTER

Ja, dan mag u wat mij betreft uw verhaal...

HOVSTAD

Uw verhaal, dokter!

DOKTER

Ja 'mijn' verhaal publiceren !

HOVSTAD

Dokter, dit wordt een journalistieke blockbuster! *(af)*

DOKTER

(hem naroevend) Maar het gaat niet nodig zijn! Tsjonge tsjonge, compleet opgefokt.

MEVROUW STOCKMANN

En nu kom ik weer op, hoewel ik zo een hekel heb aan zoveel aandacht.

Thomas daarentegen staat al koortsachtig te glunderen. Ik kan zien hoe het verhaal hem stilaan meesleept.

DOKTER

Nee hoor, ik geniet gewoon van de bijval, effe gebakken lucht momentje. Je zal zien, straks komt Peter langs en die zegt 'we gaan het regelen' en iedereen is blij en lang en gelukkig. Kus kus.

MEVROUW STOCKMANN

Ja ja, de verbeelding maakt zich van hem meester of is hij de meester van de verbeelding? Ja is dat niet iets typisch mannelijks? Als held een verhaal rond zichzelf spinnen om er uiteindelijk in te liggen spartelen?

PETRA

En ik kom ook op, lunchbreak van de leugenschool zogezegd, maar in feite alleen maar om mijn moeder een beetje tegengas te geven... komaan, mammie, zeg ik in elegant Noors, papa heeft de onafhankelijke pers op zijn hand!

DOKTER

En de overweldigende meerderheid! Meneer Aslaksen is langsgeweest, die heeft het gezegd, in naam van de bezitterige klasse! De overweldigende meerderheid!

PETRA

Geweldig! De weldadige steun van de massa!

MEVROUW STOCKMANN

Ik word bang, crazy shit allemaal hier! Oh nee, 'angst', nog zo'n kweekbodem voor de ziektekiem die verbeelding heet. We glijden af... ik weet het... u zit hier en ruikt bloed... smaakpappillen opgewarmd, wil lijden zien. U wordt al ongeduldig! Ik zie het, jawel, ik zie het in uw ogen. Tijd voor een *wake-up call*, *reality check*!

(burgemeester op)

Gelukkig, daar ben je ! Net op tijd, kom je broer wakkerschudden!

BURGEMEESTER

Thomas, ik val meteen met de deur in het onzichtbare huis.

petra, dokter, mevrouw stockmann We gaan het regelen!

BURGEMEESTER

Helemaal niks gaan we regelen. Dit is helemaal niet okay! Om achter mijn rug om zo'n rapport in elkaar te boksen. Was dat echt nodig? Dacht je dit aan het bestuur van de *Waterworlds* te kunnen sturen? En de manier waarop je je uitdrukt! Dat 'wat we onze gasten te bieden hebben niks anders is dan verdund vergif.' Is dat wetenschappelijk jargon?

DOKTER

Peter, kijk naar de cijfers... die liegen niet.

BURGEMEESTER

Thomas, mijn personage heeft zijn informatie rechtstreeks van bij de auteur en die zegt dat de door jou voorgestelde veranderingen superveel gaan kosten, wel honderdduizend gedevalueerde Noorse toneelkronen en bovendien – twee jaar gaan duren! Die cijfers liegen ook niet! Twee jaar! Twee jaar geen badgasten? Nee, maar denk je dat hier überhaupt nog gasten gaan komen als we gaan lopen rondtoeteren dat het hier vergiftigd is?

DOKTER

Maar het IS vergiftigd.

BURGEMEESTER

Vergiftigd! Vergiftigd! De waarden zijn afwijkend! Een arts van zo een belangrijke instelling moet zich in diplomatieke termen weten uit te drukken. Afwijkende waarden, strenge norm, geen gevaar, optimalisatie, etcetera.

DOKTER

Peter, er zijn ook gasten die er ziek van worden: de diplomatieke termen zijn... jeuk, huidinfecties, diarree.

BURGEMEESTER

Maar jij bent toch de arts hier? 't Zijn toch badgasten... ze komen hier ziek aan, toch? Aan de slag dan!

DOKTER

Okay, stel 'de waarden zijn afwijkend'! En dan?

BURGEMEESTER

Ja dan, dan gaan we... kunnen we... kijken hoe we de situatie managen, risico's inschatten, financiële mogelijkheden onderzoeken, enige verbeteringen voorstellen, communicatiestrategietje ontwikkelen mindmapje maken... beheersbaar blijven... efficiëntie vertrouwen van de klant... bladiebla...

DOKTER

Jij wil gewoon je vel redden!

BURGEMEESTER

In het belang van het algemeen welzijn, is er toch mag ik hopen niks op tegen dat we trachten de imagoschade te beperken. 't Moet kost wat kost stil gehouden worden.

DOKTER

Sorry te laat... *Volksbladet* en de overweldigende meerderheid van de stad zijn al op de hoogte.

BURGEMEESTER

(na een korte verbaasde stilte) Wat zeg je?

DOKTER

Peter, het publiek heeft recht op...

BURGEMEESTER

Het publiek... dat is het enige waar jij mee bezig bent... en maar de aandachtsgeile held uithangen. Bang dat de mensen zich een seconde vervelen. Maar een publiek heeft geen steeds weer vernieuwde waarheden nodig! Een publiek is het meest gebaat bij continuïteit, herhaling, rust, oriëntatie!

DOKTER

Het publiek heeft recht op informatie!

BURGEMEESTER

Oh nu is entertainment plotseling informatie... je klinkt al als *Volksbladet*.

DOKTER

Entertainment?

BURGEMEESTER

Ja entertainment ja. Ik waarschuw je, hier ga jij je handen aan verbranden. Nog voor het einde van dit stuk word jij levend gegeten... ik heb je jarenlang betutteld... je een postje bezorgd als hoofdarts...

DOKTER

De *Waterworlds* was mijn idee!

BURGEMEESTER

Eén van je losse flodders inderdaad ja, maar wie heeft de geesten opgewarmd, de gelden geregeld en de plannen gemaakt? En nu alles staat en draait begint meneer zich te vervelen en ziet plotseling overal onzichtbare micro-dieren. Ik ga het eerlijk zeggen: je bent een door en door destructief personage.

DOKTER

Destructief? Ik?

BURGEMEESTER

En je sleurt er je hele geboortestad in mee!

DOKTER

Over my dead body! Ik heb wetenschappelijk vastgesteld dat er...

BURGEMEESTER

Wetenschap, wetenschap! Je wetenschap is niks anders dan een dochteronderneming van de entertainment industrie: komt elke halve minuut met een nieuw weetje, vondst of ontdekking. Dit, Thomas, gaat niet over wetenschap, dit gaat over samenleven, overleven, zingeving, bindweefsel.

DOKTER

Ik wil kunnen zeggen wat ik wil en hoe ik het wil. Peter, ik moet die klok luiden.

BURGEMEESTER

Jij bent geen klokkenluider maar een dramaqueen Thomas. Dramaqueen ja, een DRAMAQUEEN! En ik verbied het je! Ik verbied het je! Je stopt het in de negentiende eeuwse doofpot!

DOKTER

Never nooit!

BURGEMEESTER

Dat is niet wat je nu zegt! Je zegt dat je je woorden terugneemt in een officiële verklaring die je laat publiceren en dat je er meteen alles aan gaat doen om de berokkende schade in te dammen.

DOKTER

Never nooit! zeg ik.

BURGEMEESTER

En ik zeg: lieve Thomas, kijk naar je zogezegde vrouw en dochter. Katrien, Petra, kom's hier. (ze komen) Kijk naar je vrouw en dochter Thomas. Kijk je?

DOKTER

Jaha!

BURGEMEESTER

Goed, en stel je voor dat het 1882 is en je in een Noorse provinciestedje van om en bij de 2000 inwoners woont. Je bent een min of meer publieke figuur als joviale man en hoofdarts van het plaatselijke wellness-resort. Weet wat je op het spel zet... en bedenk wat je opgeeft.

PETRA

Uw tijd gaat nu in. Tik tak tik tak tik tak tik tak. Jezus pap, laat je niet chanteren!

DOKTER

Peter... ik blijf bij wat ik gezegd heb.

BURGEMEESTER

Dan zal ik genoodzaakt zijn je je ontslag te geven... als baddokter... en als bordkartonnen mens... omdat je een gevaar bent voor de volksgezondheid... een dokter die de sfeer in zijn eigen stad verziekt.

MEVROUW STOCKMANN

Thomas, dit zijn niet mijn woorden, maar ik moet ze zeggen: gehoorzaam je broer!

DOKTER

Peter, de waterbronnen zijn vergiftigd! Wij leven hier op een gigantische leugen!

MEVROUW STOCKMANN

Thomas!

BURGEMEESTER

Dat wat jij een leugen noemt, is de belangrijkste inkomstenbron van onze stad. Dat wat jij een leugen noemt, is de lijm die ons samenhoudt en motor van deze stad. En, begrijp me niet verkeerd, ik apprecieer dat jij zo'n scherpe ideologie-watcher bent, ik bewonder je nooit aflatende activisme, je eeuwige drang tot optimaliseren en perfectionisme, maar nu begint het ziekelijke en destructieve proporties aan te nemen.

DOKTER

Wat? Dat waag je me...?

BURGEMEESTER

Gezeur is het! En aangezien ik nog steeds de democratisch verkozen protagonist van deze fictieve stad ben, zal ik er als burgervader ook alles aan doen om haar te behoeden voor de kunstmatige ingrepen van een losgeslagen hersenspinsel van een auteur! Het zal toch wel niet voor niets zijn dat dit stuk de titel *En Folkefiende* heeft gekregen en dat alle schijnwerpers de hele tijd op jou gericht staan. Ra ra ra, wie is de *fiende*?

DOKTER

(gaat hem te lijf)

BURGEMEESTER

(heeft bloedneus) Dank je, Thomas, ik kon geen betere afsluiter van deze scène bedenken, het is nu voor iedereen ondubbelzinnig duidelijk wie van ons twee gek is. *(tegen het publiek)* U, dames en heren, rest mij niks anders dan te vragen u op uw beurt niet gek te laten maken, hetzij dan door het attractieve lente-arrangement dat wij voor de niet ongunstige prijs van 1000 Noorse toneelkronen kunnen aanbieden. Reis door de tijd... Molledal 1882... nog steeds actueel.

(en af)

derde bedrijf

HOVSTAD

We staan hier in het redactielokaal van *Volksbladet* en de geur van kachel, kouwe koffie, tabak, klamme handen en vette hemdskragen zorgt voor een onverwacht huiselijke sfeer. Maar de spanning is te snijden dames en heren, als dikke plakken brood, want als het goed is breekt hier binnenkort de pleuris uit!

BILLING

Hovstad, ik ruik iets. Ik ruik, ik ruik... bloed! Ik ruik bloe-oe-oed! Het rapport van Stockmann gaat inslaan als een bom!

HOVSTAD

Niet te vroeg victorie kraaien Billing. Dit hele verhaal staat of valt bij de reactie van de burgemeester.

BILLING

Nee, nee, mijn journalistieke reukorgaan laat mij nooit in de steek. Dit is de geur van bloed! De burgemeester heeft geen andere keus dan de kant te kiezen van de grootaandeelhouders van de *Waterworlds*. En die gaan vervolgens natuurlijk niet in de buidel willen tasten. Hij zit als rat in de val!

HOVSTAD

Als de burgemeester zijn lontje kort genoeg is, dan hebben we de politieke poppen aan het dansen: hij weigert initiatief te nemen. De overweldigende meerderheid begint te morren. *Volksbladet* gooit olie op het vuur, en alles staat in de hens!

BILLING

Een revolutionaire lente hangt in de lucht! Straks vloeit de inkt als bloed over de persrollen: *Volksbladet slijpt de messen en de geest! Wie leest geneest!*

HOVSTAD

De lezersaantallen stijgen! De stemmen zullen gonzen! Het ene verhaal brengt het andere voort! Een collectieve drang tot creatie! Eindelijk, daar is het: het grote verhaal! Niet langer de voorgesabbelde mening van de elite! Nee! De vrije pers op stoom, met in zijn kielzog de maalstroom aan lezersbrieven!

BILLING

Hoera! Toddy!

HOVSTAD

(De dokter komt op en Hovstad ziet het!) Haha! Toddy! Tenzij natuurlijk de dokter terugkrabbelt.

DOKTER

(komt op en binnen) Wie terugkrabbelt? Waar is de drukker?

HOVSTAD

Aslaksen! Aslaksen!

(Aslaksen op)

DOKTER

Hier meteen vijf artikelen om de publieke opinie mee te beïnvloeden! Want Hovstad, je had gelijk, !Moeras! is het sleutelwoord. *(geeft Aslaksen een stapel artikelen. Billing grist ze uit zijn hand en leest.)*

HOVSTAD

Moeras! Moeras! Moeras! Moeras!

DOKTER

Ik moet het toegeven! U bent de betere dokter van ons tweeën! Uw diagnose was volledig juist.

BILLING

Ja maar u bent de betere schrijver dokter. Luister, Hovstad: de vergiftiging van de waterbronnen is echter niet meer dan één voorbeeld van de rampen die ons

stedelijke immuunsysteem bedreigen. Niets anders kan onze stad van een bestuurlijk orgaanfalen redden dan een radicale koersverandering!' Baam!

HOVSTAD

Dat is tenminste taal die klaar is als bronwater.

ASLAKSEN

Ja is dat niet een beetje te klaar? Zoals meneer de dokter weet ben ik als voorzitter van de raad voor normen en...

BILLING

Iedere mongool met een halve hersencel begrijpt dit, Aslaksen. Dit hebben we nodig!

ASLAKSEN

'mongool' meneer Billing?

BILLING

Ja, nou ja, Bjørn en Marit, het brede publiek het volk gewoon... *(naar 't publiek)* deze mensen hier.

DOKTER

Meneer Aslaksen! Sinds wij elkaar hebben gesproken heeft men geprobeerd mij met alle mogelijke middelen de mond te snoeren, men heeft mij willen wegzetten als aandachtsgeile charlatan, men heeft mij het recht op een vrije mening willen ontzeggen, gezegd dat ik destructief ben... U, als man van het fatsoen...

BILLING

kan dat natuurlijk niet goedkeuren!

DOKTER

Inderdaad! Ik heb het recht! Ik heb het recht! Ik heb toch het recht! Ik heb toch het recht meneer Aslaksen, op een vrije mening! Dat recht hebben we allemaal en daarom moet ik het verdedigen, daar wil ik voor strijden!

BILLING

Oorlog! Oorlog! Oorlog!

DOKTER

Oorlog ja! Tegen de ivoren ambtenarentorentjes waarvanuit de man met de pet geregeerd wordt. We zullen ze bombarderen, neerhalen en tot gruis slaan!

Want nu gaat het niet alleen maar meer om het water maar om een basisrecht! De vrijheid van meningsuiting!

ASLAKSEN

Maar heeft de dokter wel alle mogelijkheden der diplomatie uitputtend onderzocht? Men moet toch ook zijn kruit niet te vroeg verschieten.

DOKTER

Meneer Aslaksen, u bent – wat was het – een tiental minuten geleden bij mij langs geweest, om mij de steun van de overweldigende meerderheid aan te bieden. U bood mij helemaal gratis een heel merchandising pakket aan van opiniestukken, lezersbrieven, petitie's en ik dacht, in mijn naïviteit, dat ik dat allemaal niet nodig zou hebben. En nu blijkt...

ASLAKSEN

Als de dokter zich maar bij de zaak van de waterleiding houdt, dan kan hij onze volle steun genieten.

DOKTER

Meneer Aslaksen, ik ben een man van de wetenschap, een hele saaie lul...

ASLAKSEN

Ja en dat boezemt mij ook enorm vertrouwen in...

DOKTER

...iemand die zijn tijd liever doorbrengt met het observeren van een celdeling dan met het avontuurlijke legen van de maatschappelijke beerput! Maar nu ik door mijn hoogst eigen broer voor de titel van dit stuk ben uitgemaakt!

ASLAKSEN

Maar u bent toch niet... bent u de... u bent toch niet? Bent u de *Folkefiende*?

DOKTER

Dank voor het vertrouwen! Nee, ik ben het niet meneer Aslaksen en ik denk dat *Volksbladet* de ideale plek is voor een kleine fijne rechtzetting. Doe mij een plezier!... druk mijn artikel! En vergeet u alstublieft geen enkel uitroepteken!! In tegendeel!!! Zet er liever nog een paar!!!! UITROEPTEKENS bij!!!! (af)

HOVSTAD

(tegen Aslaksen) Laffige hond.

ASLAKSEN

Angst is vaak GEEN slechte raadgever, meneer Hovstad. De school des levens heeft mij geleerd dat men vaak veel verder komt wanneer men af en toe eens door het slijk gaat dan wanneer men krampachtig vasthoudt aan zijn principes.

HOVSTAD

Ik breek nog liever dan dat ik buig! Het is 1882 en we staan aan de vooravond van de eeuw waarin de massa's massaal geschiedenis zullen schrijven. Die lente hangt zelfs hier in ons bekrompen stadje al in de lucht. Straks heeft iedereen wat te vertellen! Met of zonder stijl! Daar wil ik als journalist mijn pen voor in de strijd gooien!

ASLAKSEN

Groots en meeslepend gesproken, maar de overweldigende meerderheid van de mensheid is toch meer begaan met de ontwikkeling van de huizenprijzen dan met een goed verhaal of zelfs de vrijheid van meningsuiting. Neem liever een voorbeeld aan uw partner-

in-crime hier (*wijst naar Billing*) cursief die, volgens het gefluister in de coulissen, gesolliciteerd heeft voor de heldhaftige positie van gemeentesecretaris. (en af)

HOVSTAD

Wat?

BILLING

Ter inspiratie! Om te provoceren! Om keihard afgewezen te worden. Om die dodelijke provinciale komkommertijd te doorbreken, Hovstad. Maar dat is nu niet meer nodig, want ik ruik bloed en voel meteen iets opborrelen, iets voor de lezersbrief van de vereniging van huiseigenaren! *(en af)*

HOVSTAD

Ik wanhoop, wat wil hij, deze auteur die onze stad gekaapt heeft? Wanneer gaat hij nu eindelijk keuzes maken? Met deze grijze muizen met schijt in hun broek kan ik toch geen fatsoenlijke historische rol neerzetten? Wat beteken ik? Hoe sta ik hier in het hier en nu en waarom doe ik dit? Dat zijn de vragen die mij teisteren.

(Petra op) Maar misschien is deze vrouw het antwoord?!

PETRA

Goeienavond, meneer Hovstad

HOVSTAD

Goeienavond, juffrouw Stockmann, het spijt mij verschrikkelijk dat ik u in dit stinkende mannenhol moet verwelkomen. Het is jammer genoeg niet anders, ik ben een politiek mens ziet u, een publieke figuur met veel, ehm, publiek. Dan schiet de aandacht voor de werkplek er vaak bij in.

PETRA

Wel meneer Hovstad, dan heb ik groot nieuws...

HOVSTAD

Nieuws is altijd goed! We zijn tenslotte een krant. Wacht, ik neem een pen en een blaadje.

PETRA

U heeft mij onlangs uitgenodigd voor een 'kleine column'.

HOVSTAD

Ach ja, dat.

PETRA

Wel ik heb erover nagedacht! Ik kom uw troepen versterken! Dan kan hier eindelijk een nieuwe wind door uw stinkende hol waaien! Maar niet alleen voor een column, nee...

HOVSTAD

Dat is een verschrikkelijk goed idee, ik kan best wat hulp in huis gebruiken!

PETRA

Nee! Ik bedoel ik zie het veel groter, ik wil artikels schrijven, long-reads en diepte-interviews. Ik wil hier fulltime aan de slag, zij-aan-zij met u! Nu ik zie wat de journalistiek voor de zaak van mijn vader betekent...

HOVSTAD

Petra, dan kan zich eindelijk EINDELIJK tussen ons ook een verhaal ontspinnen! Want, begrijp mij niet verkeerd, ik ben een politiek mens absoluut – en de zaak van uw vader is nobel en verdient het aangekaart te worden! Vrijheid van meningsuiting, volksgezondheid... waanzinnig spannende thema's allemaal. Maar een vrouw als jij op onze redactie, Petra, dat is natuurlijk nog veel meer dan een feministisch statement! Dat is, dat is het begin van een verhaal dat de mens steeds weer kan, wil en moet horen.

PETRA

En dat is ?

HOVSTAD

Het verhaal van de liefde!

PETRA

Ik geloof dat u zich nu versproken hebt, meneer Hovstad.

HOVSTAD

Absoluut niet, ik meen het dodelijk serieus. Petra, de ellenlange uren politieke discussies en slopende ronde tafeldebatten die ik met je absoluut heroïsche vader heb gevoerd. Hoe lang denk je dat ik die had volgehouden als niet, naast de kookkunsten van je moeder, de motor van verlangen mij had gedreven?

PETRA

Meneer Hovstad...

HOVSTAD

Zeg toch Knut.

PETRA

Meneer Hovstad, ik heb altijd naar u opgekeken, u leek mij altijd heilig overtuigd van uw zaak. Daarom kwam ik mij superprofessioneel aanbieden. Deze andere kant van uw medaille had u mij nooit mogen tonen. Al uw geloofwaardigheid smelt als sneeuw...

HOVSTAD

Petra, woorden woorden woorden, daar kan een mens toch niet van leven. Ik moet toch ook iets warmes hebben om vast te houden. U kan nu niet meer terugkrabbelen, juffrouw Stockmann. Uw vader heeft mijn steun keihard nodig!

PETRA

Ik geloof dat we hiermee onverwacht in de sfeer van de sexuele intimidatie zijn beland.

HOVSTAD

Tja, had dan toch gewoon 'ja' gezegd! Ik zoek ook maar naar een draadje om mijn leven aan op te hangen. *Eg elskar deg.*

(Aslaksen op)

ASLAKSEN

De burgemeester! Meneer Hovstad! De burgemeester wil graag nog eens het toneel op! Hij staat in mijn drukkerij en wil met u een dialoog voeren, zegt hij.

HOVSTAD

Met mij?

PETRA

Zo, Knut, dan ga ik maar. *(af)*

HOVSTAD

God jezus, ik mag hopen dat dit nog steeds fictie is, een nachtmerrie waar ik vroeg of laat uit wakker word: word ik net superdramatisch verlaten door de mooiste vrouw van Noorwegen, staat er meteen een onwaarschijnlijke antagonist voor mijn fictieve deur te trappelen.

(burgemeester op)

BURGEMEESTER

Sorry, meneer Hovstad, voor de onaangename verrassing die mijn bezoek voor u moet zijn. Ik hoop dat ik u er niet toe heb gedwongen het liefdesspel vroegtijdig af te breken. U kan zich wel voorstellen dat ik hier ben om u een tegenspel van een heel andere chemische samenstelling te geven! *(Hovstad neemt hem zijn vest af.)*

HOVSTAD

Ja, dat kan ik mij wel voorstellen, ja.

BURGEMEESTER

Jammer genoeg, meneer Hovstad, heeft mijn broer, die ik anders nogal succesvol door het leven coach, het in zijn hoofd gehaald om een rapport te sturen aan het bestuur van de *Waterworlds* over allerlei zogenaamde gebreken die de gezondheid van de gasten in gevaar zouden brengen.

HOVSTAD

Oh echt?

BURGEMEESTER

Ja echt, hij heeft het over 'een invasie van infusiediertsjes, die het water tot niks anders maken dan verdund vergif'...

HOVSTAD

Och echt?

BURGEMEESTER

Ja echt en nu schijnt hij dat ook nog bij u gebracht te hebben om het te publiceren.

HOVSTAD

Och echt?

ASLAKSEN

(komt op) Meneer Hovstad, heeft u het manuscript van de... euhm *(in verlegenheid gebracht vanwege burgemeester)* Ik heb het nodig.

HOVSTAD

Ah, het manuscript? Ja. *(wil het geven)*

BURGEMEESTER

Is dat misschien toevallig van de dokter?

HOVSTAD

Oh, hè, ja, dat is nu ook

BURGEMEESTER

Heeft u het al gelezen?

HOVSTAD

(even twijfel) Ik heb het gelezen, maar eerlijk is eerlijk, meneer burgemeester, ik kan mij lang of kort in bochten wringen, ik ben absoluut geen deskundige op dit gebied en maar aangezien het uit betrouwbare bron...

BURGEMEESTER

Dus u gaat het drukken meneer Aslaksen?

ASLAKSEN

Drukken drukken drukken! Ja. Befehl ist... u weet wel. En een drukker moet drukken dunkt me, niet?

BURGEMEESTER

Dus u denkt dat het in goede aarde gaat vallen bij uw publiek?

ASLAKSEN

Burgemeester, ik weet niet, ik let vooral op de spelling, veel meer dan dat...

BURGEMEESTER

Meneer Aslaksen, onderdrijf uw eigen rol toch niet. We weten allemaal dat u naast drukker ook voorzitter bent van elke samenshoring van meer dan twee personen in deze stad. U bent de seismograaf bij uitstek van de publieke opinie. Als er iets beeft dan weet u het als eerste! U weet als geen ander de zuurtegraad van de sfeer te voorspellen. Wat denkt u? Hoe zal de overweldigende meerderheid het opnemen?

ASLAKSEN

Tja, de *Waterworlds* gaan ons allen aan...

BURGEMEESTER

Goed zo, zo mag ik het horen. Want als u dat daar wat u daar nu in uw handen heeft drukt, meneer Aslaksen, dan zal de belastbaarheid van de kleine belastingbetaler tot het uiterste getest worden, dat kan ik u wel vertellen. Dan breekt hier de pleuris uit...

ASLAKSEN

De kleine belastingbetaler? Ik?

BURGEMEESTER

U ja! Onder andere.

ASLAKSEN

Maar de *Waterworlds* zijn toch een privé-onderneming?

BURGEMEESTER

Ja een privé-onderneming maar wel één van vitaal belang, of zoals u zo mooi samenvat: het gaat ons allen aan. En ik heb het natuurlijk allemaal zagezegd met de aandeelhouders nauwkeurig onderzocht en uit die fictieve gesprekken in de wandelgangen is gebleken meneer Aslaksen dat zonder staatssteun – oeps, ik bedoel natuurlijk ‘stadssteun’ – de baden niet te redden zullen zijn.

ASLAKSEN

Niet te redden!

BURGEMEESTER

Als de conclusies uit dat artikel juist zouden zijn, inderdaad, zijn de kosten voor de veranderingen absoluut niet op te hoesten, zonder dat de burgerij een flinke flinke duit in het zakje doet. En dat terwijl de baden gelijktijdig voor twee jaar dicht moeten!

ASLAKSEN

Twee jaar dicht?

BURGEMEESTER

Wat denkt u? Meneer Aslaksen, een open vraag: denkt u dat ik hier op de steun voor dergelijke radicale ingrepen...

ASLAKSEN

Burgemeester!

BURGEMEESTER

En dat is dan zonder rekening te houden met de vertrouwenscrisis die een in een dergelijk dramatisch jargon geschreven artikel –met het pathos van een overmoedige iets te jeugdige toneelschrijver – zou teweegbrengen bij de badgasten. Wat denkt u? Zou er nog één badgast komen meneer Aslaksen?

ASLAKSEN

Maar dat is een doemscenario!

BURGEMEESTER

Een niet onaardige rampenfilm inderdaad! Nee, mocht het allemaal waar zijn, dan beleven wij binnenkort de totale meltdown van onze hele kleinstedelijke infrastructuur.

ASLAKSEN

En daar wil *Volksbladet* zijn medewerking aan verlenen, Hovstad?

BURGEMEESTER

Mocht het allemaal waar zijn, zeg ik, want uit de nuchtere tegenexpertise blijkt gelukkig... dat het allemaal niet meer is dan een boze droom! Zoals elke

slechte film! Maar ook een slechte film kan nare gevolgen hebben meneer Hovstad.

HOVSTAD

Meneer de burgemeester, *Volksbladet* is een *wanna-be* kwaliteitskrant!

BURGEMEESTER

Precies en daarom stel ik ook een paar kleine wijzigingen in het script voor die de dramatische afloop van deze affaire een onverwachte wending zouden kunnen geven die voor alle partijen...

(de dokter verschijnt!)

ASLAKSEN

Burgemeester, achter u achter u!

BURGEMEESTER

Ik had het kunnen weten, van een dramaqueen kan je ook moeilijk anders verwachten dan dat hij opduikt net op het moment dat de situatie zich ontspant. Ik verstop mij tussen de overweldigende meerderheid hier, maar jaag hem zo snel mogelijk weg, want we hebben nog veel te bespreken. *(verdwijnt in het publiek)*

HOVSTAD

Kom Aslaksen, doe alsof je werkt, doe iets!

(Aslaksen af)

DOKTER

Aha, heren,

HOVSTAD

Ah dokter, ja,

DOKTER

Nee, werk maar door, ik kom gewoon even de druk opvoeren, stresstesten, rondhangen tot mijn baby van de pers rolt!

HOVSTAD

Uw baby, meneer Stockmann? Oei, dat weet ik niet, of dat vandaag nog gaat lukken.

DOKTER

Vandaag nog gaat lukken? Het hele welzijn van de stad hangt ervan af, en u weet niet of het vandaag nog gaat lukken? Dat zijn de woorden van een salon-revolutionair!

(Katrien op)

MEVROUW STOCKMANN

Thomas! Kom naar huis! Kom naar huis! Nu! *(tegen Hovstad)*

Ja meneer Hovstad, kijk niet zo verbaasd: Ik speel nu de negentiende eeuwse logica van een vrouw met drie kinderen en die logica zegt dat ze met haar hele gezin aan de rand van de spreekwoordelijke afgrond staat. Straks wordt hij ontslagen! Denk aan je vrouw en kinderen Thomas! Denk aan je vrouw en kinderen!

DOKTER

Ben je nu helemaal toddy geworden?

MEVROUW STOCKMANN

Meneer Hovstad, ik lees graag de dagelijkse drama's in uw krant maar niet als we er zelf de hoofdrol in moeten spelen. Alstublieft, u mag het niet...

DOKTER

Katrien!

MEVROUW STOCKMANN

U mag het niet publiceren... publiceert u alstublieft het artikel niet. Hij zal zijn ontslag krijgen! Daar heeft zijn broer mee gedreigd.

DOKTER

Katrien, een onbestaand gezinsleven kan toch niet plotseling een excuus zijn om de waarheid niet te vertellen?

MEVROUW STOCKMANN

De waarheid, de waarheid! Er zijn belangrijker dingen in het fictieve leven. Meneer Hovstad, zeg hem dat u het niet gaat publiceren. Ik heb drie kinderen en eindelijk een klein beetje luxe in mijn leven...

HOVSTAD

Om u de waarheid te zeggen...

MEVROUW STOCKMANN

Ik kan dat woord niet meer horen. Nee, ik omarm de leugen, als hij mij maar het leven redt. Ik houd u er persoonlijk verantwoordelijk voor dat...

HOVSTAD

Maar de waarheid is dat ik...

MEVROUW STOCKMANN

Nee, nee... en nee! Hovstad, geen waarheid... u heeft mijn man in uw verhalen meegesleept!

DOKTER

Ik laat me helemaal niet meeslepen. Ik heb hier juist de regie in handen! En in mijn regieboek staat dat jij braaf negentiende eeuws naar huis gaat! *øyeblikkelig!* En trek dan maar weer de kleren van de ambassadeur van de overweldigende meerderheid aan!

MEVROUW STOCKMANN

Thomas, dit wordt een tragedie! (*af*)

DOKTER

Nee, dit wordt een feest! Een feest van de democratie! Niet, meneer Hovstad? En daarom schrijf ik het draaiboek dat over het lot van dit stadje beslist want het is lente 1882... en morgen wrijft de overweldigende meerderheid nietsvermoedend de slaap uit de ogen... klaar voor een volgende weinig opzienbarende dag in de sleur van hun leven... maar krantenverkopers schreeuwen de kop van *Volksbladet* uit: 'Water Waterworlds aangelengd gif'

HOVSTAD

Dokter, ik...

DOKTER

(naar het publiek) Het begint te gonzen in de straten en aan de kades...

HOVSTAD

Meneer Stockmann!

DOKTER

Ja nog heel even, ik zit er net helemaal in... de vissers, de scheepsbouwers, de houthakkers, allen leggen het werk neer, men overlegt, men begint te marcheren door de hoofdstraat van de stad, winkeliers sluiten zich aan, men rukt op naar het gemeentehuis...

BURGEMEESTER

Ja, genoeg theater!

DOKTER

Aha Peter! Hier? In het hol van de leeuw?

BURGEMEESTER

Ja, ik heb van Hovstad een vrijkaartje gekregen voor je vertoning hier. Maar het is nu genoeg geweest! Vanaf nu geef ik weer de regie-aanwijzingen!

DOKTER

Nee, Peter! 't Is te laat! *(roept ondertussen even)* Aslaksen! Aslaksen! Morgen publiceert Hovstad mijn artikel in *Volksbladet* en 'exit Peter Stockmann'... *(doet jammerend en verbaasd publiek na)* Oooohh... aah

HOVSTAD

Dokter! Thomas!

DOKTER

Maar niet getreurd, op het politieke toneel verschijnt al snel de publiekslieveling...

(Aslaksen komt net op. Dokter maakt groot gebaar) de voorzitter van de vereniging van huiseigenaren!

ASLAKSEN

Nee, meneer Stockmann, met alle respect, maar ik bedank voor een rol in uw fantasieën. Vooral wanneer ze het bed, ik bedoel het bad, betreffen. Na tegenexpertise is immers gebleken dat uw verhaal totaal ongeloofwaardig is. En bovendien tast uw doemscenario in de eerste plaats de geldbeurs van de overweldigende meerderheid aan.

DOKTER

Doemscenario? Maar we staan al tot onze enkels in het doemscenario meneer Aslaksen; de enige mogelijkheid is de vlucht vooruit.

ASLAKSEN

Toen ik vanochtend opstond, dokter, leefde ik nog in een voortvarend stadje waarin elke burger risicoloos kon speculeren op een lang en gelukkig leven. De enige donderwolk die ik zie hangen, dat bent u met uw ongeziene infusiediertjes. Gelukkig heeft de burgemeester op tijd aan de bel getrokken.

DOKTER

En maar mijn artikel?

HOVSTAD

De waarheid is meneer dokter dat onze krant de hoogste kwaliteitseisen stelt met betrekking tot de betrouwbaarheid van zijn bronnen. Die kunnen wij in dit geval niet garanderen.

DOKTER

Dus?

HOVSTAD

Kunnen wij uw artikel NIET plaatsen.

DOKTER

Niet plaatsen?

HOVSTAD

Aangezien er een tegenexpertise is gemaakt door Dhr. Burgemeester en uw beweringen met het blote oog niet te staven vallen wachten wij op aanvullend bewijsmateriaal.

DOKTER

Niet plaatsen?

HOVSTAD

NIET plaatsen!

BURGEMEESTER

En exit dokter!

DOKTER

Waanzin! Waanzin! Waanzin! Waanzin! Waanzin! Waanzin! Waanzin! Waanzin!

Waan! Zin! Waan! Zin!

vierde bedrijf

DOKTER

Hij wil het niet plaatsen! Dat kan toch niet, Petra! Waanzin!

PETRA

Ik weet het paps, ik vind het ook helemaal niet fair. Deze onverwachte wending kan ons lot toch niet nemen! Straks heeft ons gezin geen broodwinner meer.

DOKTER

Waarom zijn het toch altijd de mensen met de beste bedoelingen die tragisch af moeten lopen? Shit shit shit, wat moet ik doen?

PETRA

Volgens mij dicteert de logica van jouw personage je nu dat je de moed niet laat zakken.

DOKTER

Juist, ik denk dat mijn personage de aanval de beste verdediging vindt. Als ik mijn artikel niet kan plaatsen, roep ik een volksvergadering bijeen om alsnog de waarheid te kunnen rond bazuinen!

PETRA

Yes en ik, Eilif en Morten rennen door de straten van de stad om het overal uit te schreeuwen: vanavond toespraak over de *Waterworlds*. Door Dokter Stockmann!

DOKTER

Kijk, de overweldigende meerderheid verzamelt zich!

PETRA

De hele fictieve stad komt samenstromen, in het afstandse feestzaaltje van de leugenschool! Viswijven en burgermannen in dichte drommen.

BURGEMEESTER

Maar de logica van MIJN personage dicteert mij natuurlijk ook iets, namelijk dat ik mezelf uitnodig om hier een stokje voor te steken en in *no time* de verzamelde massa om mijn vinger winden.

DOKTER

Beste mensen, het feit dat u in zo grote getale...

HOVSTAD

En waar nieuws is kan ik ook niet lang achterblijven. Ik bedoel, meestal ben ik er eerst en dan pas het nieuws. Daarom juist. (*Aslaksen gaat in het publiek zitten.*) En dames en heren, ook meneer Aslaksen wordt gespot in de menigte, de grote roerganger van de overweldigende meerderheid.

PETRA

De zaal loopt vol en dokter Stockmann bestijgt het spreekgestoelte! Het gemummel verstomt. Alle aandacht is nu op hem gericht.

DOKTER

Dames en heren, het is mij...

HOVSTAD

(*sportverslaggeverstijl*) Dokter Stockmann neemt het woord, zichtbaar nerveus. Hij schraapt zijn keel, slokje water, laat zijn blik over de menigte glijden. Skeptische blikken terug uit de massa. Maar wat gebeurt er nu? De burgemeester loopt naar voor. Schudt wat handen links en rechts. Wat gaat hij doen? Hij grijpt het woord!

BURGEMEESTER

Beste mensen, om te voorkomen dat onze locale economie onnodig schade lijdt, stel ik voor dat de vergadering de spreker niet toestaat...

DOKTER

Niet toestaat?

BURGEMEESTER

het woord te nemen!

HOVSTAD

Onverwachte wending... hier wordt strategisch gespeeld... de burgemeester heeft zelf het woord genomen maar legt zijn broer het zwijgen op. Verbijsterde gezichten bij de tegenpartij.

DOKTER

Hoezo, 'niet toestaat'?

PETRA

Ongelooflijk...

ASLAKSEN

Ik stel voor het voorstel van de burgemeester in stemming te brengen.

BURGEMEESTER

Goed voorstel.

HOVSTAD

Ja en de meerderheid...? (*Aslaksen steekt instemmende hand op.*) stemt in...

PETRA

Neeeeeeehhhh!

BURGEMEESTER

Jawel, de meerderheid stemt in!

PETRA

Nee! Nee! Fuck!

HOVSTAD

Hoe gaat dokter Stockmann de klap opvangen? Laat hij zich uit het veld slaan?

DOKTER

Voorspelbare *move* van de burgemeester! Ik schakel naar de overtreffende trap!

BURGEMEESTER

Of het voorspelbaar is of niet, doet hier helemaal niet ter zake. Ik stel voor...

DOKTER

Beste mensen, lieve medeburgers!

HOVSTAD

Boeh!

DOKTER

Goed, ik zal, ik wil vanavond helemaal niet meer over de *Waterworlds* spreken.

Neen, laat mij over iets helemaal anders spreken – dat uiteindelijk op hetzelfde neerkomt!

HOVSTAD

Boeeh! Boeh!

PETRA

Stilte in de zaal!

DOKTER

Lieve mensen, de toestand in onze *Waterworlds* is een drama, maar de werkelijke waarheid is nog veel veel dramatischer! In werkelijkheid bedreigt ons een nog veel groter ongedierte...

(Burgemeester steekt zijn handen in de lucht – zo van ‘ja, rara, over wie gaat hij het nu hebben.’)

DOKTER

Nee, nee, och, de stinkende bestuurslagen hebben zichzelf al dusdanig in diskrediet gebracht dat we er weldra een met uitsterven bedreigde diersoort bij hebben. Nee, nee, dat wat ons leven tot op het bot en in het merg vergiftigd... Dat wat ons de nek omdraait, dames en heren, dat...

PETRA

Komaan, daddy, nog even doorbijten!

DOKTER

Dat wat ons de nek omdraait, dat bent u zelf, de zwijgende massa – en u hoeft mij nu niet zo ontzet aan te kijken... nee – de ziekte die ons leven aantast dat is uw traagheid, uw laksheid, uw onverschilligheid, uw kuddegeest.

HOVSTAD

en burgemeester Boeh boeh! Boeh!

DOKTER

Pfffff... sorry, ik kan even niet meer. Ik zit vol. Ik bedoel, ik ben leeg. Ik bedoel, ik weet het eigenlijk niet meer.

HOVSTAD

Kamikaze-actie van dokter Stockmann – politieke zelfmoord, wanhoopsdaad. Helemaal *in character*, mooi ingeleefd! Maar toch opvallend, dames en heren, meneer Aslaksen mengt zich niet in het debat. (*naar Aslaksen*) Wat denkt meneer Aslaksen, de schaduw-burgemeester van de overweldigende meerderheid?

ASLAKSEN

Meneer Hovstad, ik laat mij niet langer belachelijk maken! Het beeld dat hier van ons geschetst wordt strookt gewoon niet met de realiteit. We worden hier aan een logica onderworpen die niet de onze is.

BURGEMEESTER

Ja en de mijne ook niet!

ASLAKSEN

Nou... dat weet ik nog zo niet. Het enige dat ik weet is dat, toen dit hier begon, dat hier toen helemaal niks aan de hand was...

DOKTER

Dat hier toen helemaal niks aan de hand leek... dat is iets heel anders.

ASLAKSEN

Er leek niks aan de hand... we leefden hier in deze Noorse stad... we tuurden over het water in de fjord. De schepen gingen af en aan... de adem van een klein kuuroord.

HOVSTAD

Ja, komkommertijd!

BURGEMEESTER

Een kleine duurzame economie. En die werd plotseling bedreigd door een onzichtbare hand van een auteur.

HOVSTAD

Henrik Ibsen, moeder die ons gebaard heeft!

ASLAKSEN

Maar wat wil hij, Ibsen, dan zeggen? Dat alles in katastrofes eindigt? mijn leven? de geschiedenis? de wereld? Dat ik een door en door verrot mens ben? Een lafaard? Een serpent? Dank u, maar dat wist ik allang, dat wij, de kleine burgerij, eigenlijk de pest zijn. We houden ons hoofd koel, we kleden ons netjes, we houden onze tuintjes schoon, we richten ons comfortabel in en daarom zijn we niet de stabiele factor van de geschiedenis maar de grote – logisch, ik kan de redenering helemaal volgen – pisaal !? Helder! Maar u dokter, wat speelt u nu eigenlijk, bent u nu een klokkenluider of een dramaqueen? Of is elke klokkenluider per definitie ook een dramaqueen? Wat bedoelt de auteur? *(kijkt vragend naar dokter. Deze stottert met mond vol tanden.)*

PETRA

Dat alles door onze negentiende eeuwse levensstijl in een catastrofe KAN eindigen! Dat moet er superduidelijk ingeramd worden. Aan de oppervlakte lijkt alles rimpelloos te verlopen maar diep van binnen tikt – nog onzichtbaar – een tijdbom... tumtum tumtum tumtum... we doen IETS verkeerd!

BURGEMEESTER

Da's waar, de twintigste eeuw was alleszins een catastrofe en dat heeft Ibsen ook niet kunnen verhelpen. En daarom neemt de lokale politiek hier de regie weer in handen om de situatie te de-eskaleren... *(naar publiek)* Dames en heren, we willen en zullen er alles aan doen om het vertrouwen in onze instellingen te herstellen. Ik dank u allen voor uw aanwezigheid hier. U kan nu rustig naar huis gaan.

PETRA

Bla bla bla bla... de lokale politiek heeft ook nog nooit iets verholpen en haar stemvee, u, de overweldigende meerderheid, nog minder. In tegendeel, juist dat wilde Ibsen vertellen: dat de democratie faalt! Dat is de eigenlijk ontdekking van dit stuk! Dat alle levensbronnen vergiftigd zijn en dat er geen grotere kwal is dan deze burgemeester en geen grotere kwaal dan deze massaal zwijgende meerderheid.

DOKTER

Petra!

PETRA

(tegen het publiek) 'Want het enige idealisme dat uw inborst herbergt, is het eigen hachje dat u probeert te redden.' Uw enige politieke initiatief is het hengelen naar een belastingtoeslag of compensatieregeling voor gedupeerden.

DOKTER

Peeetraaaa!

PETRA

En dat is de catastrofe! Jullie zijn de catastrofe! Dat moet mijn vader hier allemaal vertellen omdat hij de logica volgt die zijn personage hem dicteert.

ASLAKSEN

Zo, nu zijn we opgeschoten.

BURGEMEESTER

Sorry, maar wat heeft dit katastrofale realisme nu eigenlijk met mijn realpolitiek te maken? Daar breek ik mij het hoofd over, als ik mij ook eens dramatisch mag uitdrukken. Wat is er nu eigenlijk razend actueel aan dat denken van jou? Wat is er nu eigenlijk actueel aan dit stuk dat 132 jaar geleden de sfeer in onze kleinstad verpest? Dat democratie niet werkt? Is dat het? Maar waarom doen we er dan nog aan? Of is dit het eeuwige geleier over de menselijke kortzichtigheid? Of is mijn 'hoogmoed' het probleem? Ben ik een hoogmoedig mens? Of is het de ontdekking dat samenlevingen op leugens gebouwd zijn? En dan? Zijn leugens dan niet eigenlijk tijdelijke waarheden?

DOKTER

stockmann Neen, waarheden zijn tijdelijke leugens, dat is het. Dat wil ik al de hele tijd zeggen dat waarheden hooguit twintig dertig jaar meegaan! En daarom is die muur van onbegrip waarop ik hier stuit zo frustrerend!

BURGEMEESTER

Maar als dat zo is, is dan de waarheid dat waarheden twintig jaar actueel zijn zelf wel nog actueel of waar?

PETRA

Act-uu-waal-ie-tijd... Act-uuu-waal-ie-tijd. Wat betekent het eigenlijk 'actuuuwaalietijd'? Wanneer is iets actueel en is dat belangrijk, om actueel te zijn? Sinds wanneer is dat een criterium? En zit niet juist daarin het probleem?

ASLAKSEN

Als ik ook even mijn mening mag spuien: in mijn beleving is actualiteit dat wat mij het gevoel geeft dat er in MIJN leven überhaupt niks aan de hand is. Dat wat me zegt dat ik *niet* actueel ben, dat ik niet meer meekom... dat ik nog *hier* ben... terwijl de anderen al *daar* zijn. En u, dokter, tiranniseert ons met uw actualiteit! Uw actualiteit is een koord en ik ben de danser die daar al lang geleden van afgevallen is. Met je *Waterworlds!*

DOKTER

Oh nu ben ik plotseling de katastrofe?

ASLAKSEN

Uw idealistisch fanatisme, dat is eigenlijk de echte katastrofe! Uw onverbeterlijk goede bedoelingen!

DOKTER

En daarom worden straks op het einde van het stuk mijn ruiten ingegooid? Als constructief alternatief?

BURGEMEESTER

Volgens mij gooi jij je eigen ruiten in Thomas!

PETRA

Ik heb het gevoel dat als we nu even tien minuten niks zouden zeggen, dat we dan misschien tot een oplossing zouden kunnen komen. Of tot een begin van een oplossing.

HOVSTAD

Tien minuten? Tien minuten?! Ha! Als we tien minuten niks zouden zeggen, zou ik dat vervelend vinden. Bo-ooo-ring! *(kijkt het publiek aan)* En niet alleen ik.

PETRA

Dat is het, is dat het niet? We zijn verknocht aan het drama! We dramatiseren alles met dezelfde vanzelfsprekendheid als ademen. Bang om anders in de grote oceaan van het niets te verzinken... Nee, we breien liever verhalen om alles maar een zin te geven... als sociaal vangnet! We willen de hele tijd als tragische helden aan de rand van de afgrond staan. We willen de hele tijd pieken, of aan de cliff van een fjord *hengen*. Misschien is dat wel is de eigenlijke katastrofe?

DOKTER

Ik kan niet anders, Petra, ik heb altijd iets voor de toekomst willen betekenen. Dat is mijn drama is dat ik niet rustig met jou in een kano kan zitten en bier drinken, omdat er dan geen stuk over ons geschreven zou worden, en omdat ik me dan meteen ook schuldig zou moeten voelen. Ik kan niet met jou vis zitten

grillen zonder me schuldig te voelen. Ik kan niet even mijn bewustzijn over al het wereldleed op pauze zetten. Ik moet die petitie nog tekenen, dat probleem nog oplossen, die informatietabel nog doornemen. Het drama is dat ik het drama niet voel als ik er niet zelf deel aan neem. Ik heb de hele tijd het gevoel dat ik de wereld moet veranderen.

BURGEMEESTER

Gek, ik heb de hele tijd het gevoel dat ik mezelf moet veranderen.

PETRA

Mijn drama is dat ik nu even niet weet wat ik moet doen. *(tegen Hovstad)* Maar door jou laat ik me ook niks voorkauwen, want één ding is me wel duidelijk geworden en dat is dat jouw tijdelijke leugens weinig waarheid bevatten.

HOVSTAD

Omdat ik eigenlijk altijd toneelschrijver worden. Ik wilde altijd al de katastrofes een gezicht geven, en handen en voeten er gratis bij! De realiteit opkloppen tot drama van menselijke proporties. Maar ik had te weinig talent had en ben dus journalist geworden. Dat is veel makkelijker... je wacht gewoon tot de werkelijkheid de fictie inhaalt en je brood is gebakken: plotseling vreet ergens een haai iemand op, plotseling stort ergens een gebouw vol kinderen in, plotseling begint iemand in een supermarkt in het rond te schieten. De realiteit dat is iets zoals dit rimpelloze wateroppervlak: een hele tijd is er niks maar dan zie je plotseling iemand in de verte met de armen zwaaien en 'help, help' roepen. Dat is dan de actualiteit die onverwachts opduikt!

allen Help help help

ASLAKSEN

Ik stel voor dat we iets anders actualiseren dan de ons omringende katastrofes. Want ik heb er genoeg van om de dramatische honger te stillen. In plaats daarvan denken we beter aan onze eigen honger. Kom, we stoppen de drukpersen, roeien de fjord in, laten de verhaallijnen achter ons en werpen de

vislijnen uit. Ik wil actueel maken dat ik hier in Noorwegen met jou in een kano zit. Met jou en met jou en met jou en met jou wil ik in een kano zitten... en de fjord in roeien! HIER IN NOORWEGEN in 1882.

DOKTER

Het drama is dat de waarheid per definitie een resultaat is en pas verschijnt aan het eind van haar drama.

HOVSTAD

Zegt dat nog een keer?

DOKTER

Dat de waarheid per definitie een resultaat is en pas verschijnt aan het eind van het drama. Je ziet de waarheid niet tot ze een katastrofaal gezicht krijgt. We vermoedden altijd iets... maar dan komt ze even aan de oppervlakte, als een drenkeling, om uiteindelijk weer onder te gaan. We halen opgelucht adem: het was misschien toch maar inbeelding? Natuurlijk was het geen inbeelding. De katastrofe is er altijd. De tonijn sterft de hele tijd uit, de aarde warmt de hele tijd op, de grondstoffen worden schaarser.

BURGEMEESTER

Ja en de oorlog woedt voort, het nucleaire afval stapelt zich op.

PETRA

De wereldbevolking groeit exponentieel... of hoe de geboorte van een kind een katastrofe kan zijn.

DOKTER

En alles hangt met alles samen. De éne ramp is het wisselgeld voor de andere. De tsunami veroorzaakt een kernramp. De kernramp een volksverhuizing.

PETRA

De volksverhuizing een oorlog, de oorlog een genocide, de genocide een economische crisis.

allen Help help help...

BURGEMEESTER

Wat kunnen we dan nog doen? Klaagzangen? Bidden? Gebiologeerd toekijken?
Vervloeken? Negeren?

ASLAKSEN

Ik wil gewoon graag vissen zonder iets met uitsterven te bedreigen!

DOKTER

Misschien moeten we even gewoon onze wonden likken! De apokalyps even
uitstellen.

PETRA

Onze dromen op pauze zetten. Geen plannen ontwerpen? En onze handen niet
uit de mouwen steken?

DOKTER

Geen onrecht ontmaskeren? Of laboratoriumonderzoeken doen?

BURGEMEESTER

In het lab van dokter Ibsen zeker?

DOKTER

Geen ruiten ingooien!

BURGEMEESTER

Niet groeien.

HOVSTAD

Over het water kijken en pootje baden! (*stroopt broek op*) Zitten er hier
eigenlijk wel haaien?

DOKTER

Alleen hele kleine... maar ze zijn niet gevaarlijk.

PETRA

De kracht van de mens zit hem niet zozeer in zijn toekomstvisioenen maar in
hoe hij met zijn teleurstellingen weet om te gaan.

DOKTER

Wat?

PETRA

Een gedachtenwolkje... Kom, we laten de verhaallijnen achter ons. We laten ons niet vangen. We weten al lang dat de wereld onrechtvaardig is en hypokriet toch? We weten allang dat idealisme het moet afleggen tegenover pragmatisme? Wel fuck de moraal van het verhaal dan... Weg met de grote termen.

DOKTER

Is dat dan geen gigantische anti-climax?

PETRA

En wat dan nog? De klimax kennen we, die catastrofe hebben we al duizend keer beleefd... Het komt nooit goed blablabla... einde van de geschiedenis blabla bla. En we weten dat we de wereld niet opnieuw uit het niets kunnen scheppen. Onschuld bestaat niet meer. Hier in 1882 niet en ook daar in 2014 niet. En we weten allemaal dat mijn vader hier gelijk heeft! En we snappen allemaal dat er burgemeesters zijn met bezwaren en bange burgers. Dat was hier zo in 1882 en daar in 2014... in het echte theater! is dat ook zo. Maar ik wil hier niet meer de rol spelen van onnozele dromer, of gekruisigde idealist.

BURGEMEESTER

En ik wil ook al een hele avond dat imago van boosaardige politicus van me afschudden.

PETRA

Precies, daarom! Kijk, kijk naar het water in de fictieve fjord. Kijk! Als ik dat zeg, 'fictieve fjord' dan ziet iedereen min of meer hetzelfde voor zich, toch? Maar we zien ook allemaal iets anders... de hoogte van de rotsen, de golfslag, de kleur. Elke seconde verandert de rimpeling, het ruisen en de glinstering van de zon! En dat wil ik zien, dat alles altijd wemelt... van mogelijkheden en verschillen. Dat geen enkel moment compleet gelijk is aan het vorige, geen

enkel mens hetzelfde. Elke seconde moeten de conclusies bijgesteld en aangescherpt. En nee, dat zeg ik niet omdat ik nog jong, mooi en naïef ben. Kijk naar mij, alsof ik een oude serieuze schrijver met een baard ben. Wij leven nu hier in 1882 en u daar nu in 2014. Er is ondertussen veeeeeeeeeeel gebeurd! Te veel! En niemand in 1882 heeft dat voorspeld. Kom we breien een einde aan dit 'grote' verhaal! No more catharsis! We willen niet leven geperst tussen voldongen feiten van toen of loze belofte voor straks. Niet alleen als schuld van het verleden of gevaar voor de toekomst. Niet alleen rouwen om of hamsteren voor. Want daar buiten in het echte theater is 'zijn' niet 'zijn' maar 'worden'... zijn toestanden vloeibaar. Met elke stap, adem of... muisklik iets anders worden:

een wapen dat liefheeft

een steen die ademt

een dier dat belt

een machine die groeit

een plant die politiek bedrijft

een politicus die blaft

een hond die gaat shoppen

een shopper die in brand vliegt

een bom die een bloem wordt

een bloem die rekt

een computer die alles oplost

of nergens een probleem ziet

Ik zou zo uren kunnen doorgaan maar ik maak gewoon een einde dat niet af is.

Want u die vandaag de overweldigende meerderheid speelt

U moet op. Het is tijd. Daar door die deur door, naar het echte theater.

Crashtest Ibsen II / Volksvijand ging in première op 29 maart 2014 in Theater de Machinefabriek in Groningen in een productie van het Noord Nederlands Toneel.

DOKTER Matthijs Ijgosse

MEVROUW STOCKMANN/ASLAKSEN Anna Nijenhuis

PETRA/BILLING Rosa van Leeuwen

BURGEMEESTER Joep van der Geest

hovstad Louis van der Waal

Regie: Sarah Moeremans

www.nnt.nl

Joachim Robbrecht (1980) werkt sinds 2006 als tekstschrijver, regisseur en acteur samen met regisseur Sarah Moeremans. Daarnaast ontwikkelde hij zijn eigen werk bij productie- huis Frascati, productiehuis Rotterdam en in samenwerking met o.a. Andcompany&co, de Warme Winkel en Toneelgroep Amsterdam.

Hij schreef teksten voor Wunderbaum en Toneelgroep Oostpool en ontving in 2011 de Charlotte Köhler prijs. Naast zijn praktijk geeft hij ook les aan de toneelopleiding van ArtEZ.

www.joachimrobbrecht.com